

MAGYAR IZRAELITA.

Hitfelekezeti érdekű hetilap.

Kiadó tulajdonos: **Zsengeri Mór.**

Felölös szerkesztő: **Tencer Pál.**

Előfizetési feltételek:

Pesten házhordással, vidékre postai szét-
küldéssel.

Egész évre 6 frt. fél évre 3 frt.

Szerkesztői s kiadói iroda:

Nagy-hid-utca 5-ik szám, 2-ik emelet,
hová minden a lap ugy szellemi, mint anyagi
részét illető küldemények intézendők.

Megjelenik minden pénteken: egy egész íven.

Hirdetményekért a 30 krnyi bélyegdíjon fölül
egy fél hasábos petsitor után 3 kr. számítatik.

Ismét a szatmármegyei rabbik.

Máté-Szalka, január hóban.

E lapok t. olvasói már több ízben, ugy levelezések, mint még inkább a „M. I.” m. évi 50-ik számában „a szatmármegyei rabbik baja” feliratu jeles vezércikkből értesültek azon sajnos és a maga nemében sajátságos viszonyról, [mely nálunk a kerül. rabbik sa az ugynevezett megyei rabbi közt fenáll. Midőn részemről is e vizsás állapotnak megvilágításához néhány újabb adattal hozzájárulnék, nem azért cselekszem, mintha a t. olvasó elé holmi chronique scandaleuse-t tárni kedvem volna, hanem azért, mert a nyilvánosságot legbiztosabb gyógyszernek találom oly megcsökönösödött bajok orvoslására, melyeken a korszellem magában eddigelé még nem se githetett.

A t. megyei rabbi urnak vészes haragja községünk nagy tudományu és műveltségü rabbija ellen irányul leginkább, és különösen őt választotta ki villámszóró hatalmának célpontjául. Községünk a menydörgős zivatarban csak passive viseli magát, és ha választásra kerülne a dolog, alig ha a t. megyei rabbi urnak lobogója árván nem lengene.

A t. m. rabbi ur ezt sejteni látszik, s tán azért irányozta a legközelebb F. Gyarmaton tartott vendégdrosaja alkalmával ékesszólásának élesre fent nyilait egyenest a mi hitközségünk ellen. Hallgatónak keblét azzal ihlesztette, hogy községünk tagjainál, kivétel nélkül, valóságos és jámbor zsidónak — ennie nem szabad — templomunkat durva elnevezésekkel illetve, s biztosította hallgatót, miszerint nem csak hogy jobban szereti az ur isten, ha semmit sem imádkoznak, mintsem az ilyes újmódi templomban történjek, de hogy a valóságos és jámbor zsidónak az eretnekek ezen gyüldéjének feléje még néznie sem szabad, s mely dogmáját egy a pesti templomra applikált oldalvágással fűszerete; rabbinkat pedig — de az illem parancsolja, hogy szónoklatának ezen részére fátyolt borítsunk.

Mindez tény, melyet t. m. rabbi ur annál kevésbé fog tagadhatni, miután igen is sok tanu van reá, kivéve hogy a t. m. rabbi ur szavait akként nem forgatja, mint ezt a bibliai versekkel rendesen tenni szokta.

Távol legyen tőlünk azonban a t. m. rabbik még csak gondolatban is sérteni, vagy megleglecktétetni akarni, ha azt állitjuk: miként a t. m. rabbi ur feledni lát-szott, hogy a becsület az étellel karöltve jár, és hogy egy testület erkölcsi életén ejtett sérelmek egészen más alakban tünnek fel, mintha azok egyes embert értek volna.

Mert hogy nem Isten dicsőítése indította a t. m. rabbik ezen rendkívüli lépésekre — arról tanuskodik azon tény, miszerint csak néhány hó előta saját testvérét kívánta ugyan ezen községben és templomban lelkésznek alkalmazni, s így egyedüli rugója csupán a magán érdek lehet; annál inkább tünik tehát fel az érintett vezércikkben már felhözott azon kérdés, hogy „Mire való az egész lázítás, és mit akar voltaképen elérni?”

Hogy a t. m. rabbi ur e községhez való igényei s követelése szerződésen alapulhatnak, azt mi jól tudjuk, és hogy a szerződésszerű jogot általában tiszteletben kell tartani — az is ismeretes tény előttünk, — ámde mi azt is tudjuk, hogy ha a t. m. rabbi ur azon szerződésre hivatkoznék minden igényei azonnal megszűnnének.

De különben is, minekutána a község a legkisebb okot sem szolgáltatta jövedelmének csonkítására — a t. m. rabbi ellenségés megtámadásait fentartási ösztönnek nem nevezhetjük, miután jogai megsértve nincsenek s nem is leendettek megsértve, ha a követelő fél illedelmesen szólándott volna fel, és ha a község tette volna is, lelkészét azért megtámadni joga nem lehetett, és ha a rabbi, mint a kár közvetett okozóját eltávolittatni lett volna célja — azt minden bölcsesség nélkül és személyes tapasztalás után is tudhatta volna, hogy egy község szabad választását még a benngyökerező rabbik sem valának képesek korlátolni, nemhogy egy a község bajait alig ismerő rabbi ezt a távolból gátolhatná.

Tehát minő joggal támadá meg a t. m. rabbi ur e hitközség erkölcsi es vallási becsületét? és milyen ok készthette az új bölcsészeti iskolának hódoló Szatmár megyei főrabbit, hogy a szikszói rebbe sancta simplicitását magára öltse, és hogy ekként tetszés helyett az egész művelt világ roszalását és elítélését magára vonja?

Ezek mind oly tények, melyek bár sem nem ésszerűségről sem nem következetességről nem tanuskodnak — mégis a megyei rabbi ur jellemére mindenkorra nagy homályt vetnek. —

Neumann Ferenc.

A népiskola és a vallástan.

Ezen cim alatt Neumann V. barátunk e lapok negyedik számában, mindenféle vallástant, ugy a bibliai történetet, — mint a héber nyelv oktatását is száműzetve szeretné látni iskoláink köréből és különös, sőt külön óhaj-tása támogatására következőleg okoskodik: „Bármennyire élünk is a haladás korában, de a vallás ennek tár-

gya nem lehet — a vallás egyedül az isteni nyilatkozat tényén alapulván, kísérletekre, új tapasztalásokra semmi reform tárgya nem lehet stb.“ — „E szempontból kiindulva — folytatja a cikkíró — semmikép sem igazolhatjuk azon legújabb ujitást, mely szerint népiskoláinkban az izr. vallás hitkönyvekből tanítatik.“ — E pont mélyebb tárgyalásába nem akarván bocsátkozni, csak azon egy észrevételt teszünk, hogy először kellett volna a t. cikkírónak a „vallás“ fogalmát bővebben fejtegetnie, hogy tudhassuk, mit ért az író a vallás szó alatt — és másodszor be kellett volna neki bizonyítania, hogy a számtalan hittani könyvek közt csak egyetlen egy is létezik, melynek törekvése a reform volna, — mi legalább egyet sem ismerünk, melynek ilyen volna az iránya! „Elődeink, folytatja a cikk, ilyes hitkönyveket nem ismertek, de mindazáltal sat.“ Ez csak ugyan igaz, de a t. cikkíró elfelejteni látszik, hogy: „Tempora mutantur et nos“ — elfelejteni látszik, hogy három vagy még csak két évtized előtt a legtöbb községben majdnem minden zsidóapa fiát nem csak a szent írás-, hanem a talmudban is oktattatta, minek kellett tehát még külön vallási tanítás? sőt minek kellett a drága időt egy tantárgyra vesztegetni, melyet a gyermek mindig, úgy saját szülei házában, mint minden más zsidó körben gyakorlatilag tanulmányozhatott? ... hiszen a jó példa már régóta a legjobb tanmódnak bizonyult be! Elfelejteni látszik továbbá, hogy a politikai állás mellett, melyet a zsidó elfoglalt — nagyon elég is volt neki tudni, hogy mit követel tőle szent vallása, hogy az égnek jó polgára legyen, de hogy az mit parancsol neki mint az emberi társaság tagjának, mint a szeretett haza fiának és az uralkodó hű alattvalójának, azzal nem gondolt, mert hiszen ő mind ezeknek csak páriája volt! És ha a közönséges zsidó némelykor, sőt nem ritkán, a vallás legfontosabb parancsolatait csak csekélységnek tartotta és a legcsekélyebbeknek a legnagyobb fontosságot tulajdonította — mivel épen csak a látott példán tanult s csak a gyakorlatból ismerte sz. vallását — azzal sem gondolt senki, mert hiszen ő csak zsidó akart lenni s csak is annak kellett neki lennie!

Tekintsük már most a jelen körülményeket. A mostani időkben, midőn gyermekeink a talmudot nem csak nem tanulják, hanem annak ismerete már némely rabbinál is csak ritkaság — a mai korszakban, a hol a gyermek mindenütt csak rossz példára s vallástalanságra akad — a mostani előrehaladt időben, midőn a zsidó politikai helyzeténél fogva az emberi társaságtól, szeretett hazájától s kegyes királyától, mint ember, mint hazafi s alattvaló szüntelenül igénybe vétetik, — hol tanulmányozza sz. vallásának mind ezekre vonatkozó s kövendő parancsolatait, ha nem hitkönyvekből? Hová jutna a zsidóság egy évtized múlva, hogy ha gyermekeink legalább theoretice nem tanulnák szent vallásunkat az iskolákban? és ámbár a t. cikkíró maga bevallja, hogy ezen tantárgy (t. i. a héber sz. írás) a gyenge gyermekorra nézve egy részt nagyon nehéz, és hogy más részt annyi ideje sincsen, mint a mennyi kellene, hogy a tanoda az ez irányú követeléseknek teljes mértékben eleget tehessen — mégis legyen az abbéli tanítás, ha hiányos is, csak hogy a nép kívánatainak nagyobb részét teljesítsük, csak a nép- s célszerűtlen vallástani ne legyen többé a tantárgyak közt! És t. barátunk valóban oly könnyen hívó, hogy azt gondolja, miszerint a zsidóapa, a ki mindenkor valamit beleszólani s minden áron a próbatétel után bírálgatni akar, meg lesz elégedve, hogy ha azon kevés időt,

a mely most a vallástani tanításnak van szentelve, a sz. írásra fordítandja? — — oh, mi az ellenkezőről vagyunk meggyőződve!

Távol legyen tőlünk azonban, hogy panegyrikusai legyünk a hitkönyvbéli vallástani tanításnak (ámbár én magam is irtam egyet), sőt inkább magunk is nép- s célszerűtlennek találjuk, de nem N. ur okából, ki a hibát ott vélte találni, a hol nincsen, hanem a következő okból: Hogy mi, mint más hitfelekezetek, sz. vallásunkat, úgy szólván, a rendszer (System) kényszerruhájába véltük szoríthatni, — az nagy hiba volt, — mert tudvalevőleg a mi vallásunknak nincsen más vallás módjára szorosan meghatározott határa, hogy mondhatnók „itten kezdődik s ottan végződik“ ha pedig mégis kis könyvecskébe szorítottuk, legalább nem kellett volna a tanítóknak belső tanítaniok, hanem csak szerintük, t. i. vezérfonalokként kellett volna használniok azokat, nem pedig sugók gyanánt... Ha a tanítók így jártak volna el, akkor e tantárgyban, nem csak hogy hideg és rideg szavak nem fordultak volna elő, hanem szellemi gazdagság is fejlődött volna belőle, s akkor sem a nép- sem a célszerűtlen- ség nem következett volna be. . . . De még nagyobb hiba ennél az, hogy a vallástani tanítást ott kezdődik, a hol már némiképen szükséges a könyv, és nem ott, a hol arra még szükség nincsen, az az, mikor a gyermek még csak előkészítő osztályba jár, mert valamin szent vallásunk nem csak itt ott, nem csak hébe korba veszi igénybe követőit, hanem mindenütt és mindenkor, — sohasem szabad nekik csak egy percig is elfelejteniök, hogy zsidók, ép úgy is kell annak taníttatnia, minden tantárgynál neki kell kiinduló pontul szolgálnia — és az legyen a tárgy, melyet mindig szemünk előtt tartunk, a hányszor beszélünk a gyermekhez, a hányszor játszunk és mulatunk vele, úgy hogy — ugyszólván a gyermek gyenge korától fogva köröskörül legyen bátyázva vallásos gondolatokkal. . . . A szülék, a kik látni fogják akkor, hogy gyermekeik egészen át vannak hatva vallásos érzületektől, bizonyosan nem csak hogy csekélységnek nem tartanak a vallástani tanítást, hanem a legbuzgóbb szószólói is lennének; sőt mi meg vagyunk győződve arról is, hogy maguk az ugynevezett orthodoxok is, a kik mindig a legnagyobb ellenszenvvel viseltettek a vallástani tanítás iránt, mivel épen ők is azon véleményben éltek, hogy csak „uposzkim“-ból tanulható a zsidóvallás — a mint az „Israelit“ magát kifejezi, s mintha ő azt tudná! — jobb véleményt kapuának felőle!

A t. cikkíró folytatja: „szintugy oly hasztalannak találok sat. „csak a héber tanulásában áll.“ „Bocsánatot kérünk t. barátunktól, de e mondatban minden szó — szelíden mondva — valótlan, sőt vétek! Hogyan, a héber nyelv tudásának nincsen erkölcsi hatása? Mi által vagyunk még, dacára a sok kiállott viszonságnak, ha nem sz. nyelvünk által, melyet mindig ápolunk a legnagyobb körülmények közt is?! Mit érne multunk, az Ibn Ezrák, a Kimchik és száz még száz ilyen férfiak nélkül, kik mindnyájan csak sz. nyelvünknek éltek? — Mit érne nekünk zsidóknak a jelen, ha a Rapoportok, a Zunzok és több hason nagyságu hősek nem működnének a zsidó név és sz. nyelve dicsőítésére? — sőt mit várhatnánk specialiter mint zsidó nemzet a jövőtől, ha gyermekeink nem tudnának egy héber verset más nyelvre lefordítani, mi lelkesítse őt fel vallásának fentartására, ha azt sem érheti, mit imádkozik! (hogy miért volt s maradt is a régi közönséges zsidó, tudatlansága dacára, mégis

jámbor zsidó? annak okát már megmondtuk.) Mennyit küzdött és harcolt minden nemzet, csak hogy nyelvét és irodalmát fentartsa és nagyobbítsa, mivel csak addig él és becsültetik egy nemzet nemzetként, a míg nyelve él! És mi oly könnyelműen vessük el az egyetlen egy kincset magunktól, mely minden fényes birtokunkból megmaradt, mikor az ellenség bennünket mindenünkből kifosztott?! Hogyan, a héber nyelv tanítása nem divatozott ősünk iskoláiban? Elég szomorú és sajnós lenne, ha általában igaz volna — de én még igen jól emlékszem rá, hogy azon iskolában, a melyet miketten, (t. i. én és a t. cikkiró) jártunk, ott éppen divatozott; s a hol nem divatozott, miféle hasznót hozott a bibliai tanítás azon emberekre nézve, a kik, mihelyt csak a chédert elhagyták, oly tökéletesen elfelejtettek mindent, hogy későbbben már imádkozni sem tudtak jóformán?? Hogyan? a héber nyelv megtanulása sehogy sem érhető el a népiskola által? — Ez csak akkor áll, hogy ha a tanítók, kikre a héber nyelv tanítása bízva van, maguk sem tudják alaposan e szent szép nyelvünket, ha maguk sem viselkednek lelkesedéssel iránta, s ha a héber nyelv oktatását ott kezdendik, a hol már eredményt s sikert kellene látni; de valamint a vallástánításnál, úgy itt is szükséges lenne már az előkészítő osztályban kezdeni a tanítást, úgy hogy a gyermek, ha azt elhagyja és az első osztályba lép, legalább annyi héber szót tudjon, mint magyart vagy németet; játék közben megtanulhatná akkor az első osztályban a „Nikodot“; a másodikban a rendes igéket — s így fokként előre haladna, úgy hogy sokkal könnyebben tanulná meg a bibliát, és sokkal többet tanulna belőle, mert hiszen csupa ismeretes szavakra találna. . . . Utoljára ha a 4-ik osztályba jönne a tanuló, ott már csak gyakorlásra volna szüksége — mert a tanulás már be volna végezve!! Látja tehát t. barátunk, hogy a héber nyelv megtanulása igen is elérhető volna a népiskolában, ha csak komolyan fog-nánk hozzá — pedig éppen ez legszentebb célja!

De ha ellenkező véleményben vagyunk is a vallás — s a héber nyelv oktatása iránt, mindazáltal a bibliai történet tanítását mi is csak idővesztésnek tartjuk, de nem azért, mivel e tantárgyra csak kevés idő fordítható — hanem mivel azon gyermek, a ki tovább is a tanulásra adandja magát, úgy is tanulmányozni fogja ősapái tör-

ténetét, mint a világ történelem legérdekesebb szakaszát — az pedig, a ki a kereskedésnek vagy mesterségnek szentelendi magát úgy is elfelejti azt, alig hogy elhagyandotta az iskola küszöbét!

Azt, hogy a zsidóapa a mostani héber tanítást, dacára a sokféle tantárgynak, melylyel most szeméit kápráztatni akarjuk, semmisnek tekinti, nagyon igaz; sőt mi is annak tartjuk, de hogy az másképen is lehetne... az is igaz! A zsidóapa nem azért veti meg e tanítást, mivel nem találja 3 ezred évi hagyományában, — hála égnek, a zsidók nem olyanok, mint azon falusi emberek, a kik csak azért nem akarták a vasutat, mivel apáiknak sem voltak vasutjaik, a zsidók nagyobb része megérti a kor követeléseit — és előre halad vele — hanem megveti azért, mert nem lát sikert, nem lát eredményt!!

A zsidóapa itt ott, nem azért vágyódik a chéder után, mivel a rendes iskola őt legdrágább erkölcsi kincsétől fosztja meg, a mint cikkiró ur mondja, — hanem azért, mert még mindig nem barátkozhatik meg azon berendezéssel, hogy gyermekei csak hat óráig legyenek az iskolában, és hat nap helyett csak ötfélfél napig, holott ő hat, sőt hét egész napért fizet — bizony ez még egy ideig így fog tartani, míg a zsidó, kinek valamint az angolnak azaz elve hogy az idő pénz — szívesen eltűrendi azt! kacérkodik továbbá a chéderrel, mivel évszázadokon át csak engedelmesskednie kellett neki, tehát körében annál inkább szeret parancsolni és zsarnokoskodni . . . a mint azt nem ritkán az előljárók rabbijuk és egyéb községi hivatalnokukkal éreztetni szokták! kacérkodik végre a zúgiskolával, mivel oda csak egy bizonyos száma a gyermekeknek jár és pedig csak olyanok a kiknek tehetségei, apjuk gazdagsága sat. hasonló fokon és rangon áll... és így tovább!!

A többire nem szükséges felelnünk — s így bevégzük e sorokat azon őszinte óhajattal, hogy t. barátunk e tiszta szívből jövő sorokat rosz néven ne vegye — hiszen azért van a nyilvánosság, hogy az egyik úgy mint a másik jó s komoly véleményét nyilvánítsa — küzdjünk az igazságért és győzedelme ki nem maradand, a mit az isten minél előbb adjon.

B. Gyulán, jan. hó végén, 1864.

Bak Ignác
kertül. rabbi.

TÁRCA.

Frakk és dolmány közt.

Beszély.

Irta: *Dux Adolf.*

(Folytatás.)

Maier ma rendkívül jó kedvben volt. Azon hosszú hágesón, mely oly szegény ördögtől, mint ő, azon magassáig felnyulik, melyen oly gazdag asszony székel, milyen Kis Eszter, láthatólag néhány fokkal feljebb állott. Nem volt már többé annyira meg-görbitve és Eszter elcsodálkozott azon öntudatosságon, melylyel azt mondá neki, hogy Isten kegyelmével nem sokára majd saját

kezére fog dolgozhatni, gyapjura szándékozik adni magát, és hogy abból keveset, de jót, számára félretegyen.

Eszter szóhoz sem juthatott, oly böbeszédűt vala Maier ma.

— Lilienberger Vilmostal tehát semmi sincsen, mindjárt megmondtam, hogy Lilienberger Vilmostal semmisen lesz, — így tárta ki Maier ujdonságait — hetvenkedni akar Ilonka kisasz-szony előtt, és rátil egy ló hátára, mely még a vári pusztáról való és nyomban lenn hever; speculatioival is mindjárt lenn fog hever-ni. De én gazdám urammal szoltam, és megmondtam neki, hogy ismerek egy fiatal embert, a ki falusi legény ugyan, de gazdag és derék és kitűnő kereskedő. Kicsoda azon fiatal ember? kér-dezett ő; és midőn megmondtam neki, hogy ez az ön fia, a gaz-dag Kis Eszter asszony fia, azt mondta: Lelkemre! az gazdag és derék, és neked 500 ftot adok, ha lesz valami belőle.

— Csak ne olyan hirtelen; előbb meg kell ezt fontolnom, és Bélám nem vesz macskát a zsákban — félbeszakítja őt Eszter; de alig tudta elrejteti örömét, melylyel szíve megtelt.

— Ki beszél macskáról a zsákban? Ők látták egymást, és tetszenek egymásnak, és gazdám uram azt mondotta, hogy önnek és az urfinak részéről sok tiszteletet mondjak.

Maier tulajdonképen tulozta a dolgot. Hallott ugyan valamit a vári kastélyban, most Baumfeld villáján, hogy Lilienberger Vilmos lovaglás közben blamáta magát Ilonka előtt, és hogy ez utóbbi Bélával beszélt volt; többet azonban nem tudott. Annyiban igaz volt a dolog, hogy Baumfeld ur, ki az általa számos év óta ismert Kis Eszter asszony vagyónát és jellemét nagyrabecsülte, annak fiát, a nélkül, hogy közelebbről ismerte volna, jó partienak tartotta és mindeneseinek csakugyan engedelmet adott volt, hogy a dologban valamit megtegyen.

Eszter darab ideig hallgatagon tilt, és ezen partienak előnyeit látszott vizsgálgatni. De ő ezzel már rég volt megelégedve; csak azon tépelődött, hogy mit jelentsen Béla szomorúsága és kedvetlensége? „Maier! — mondá csak — a dolog megfontolást kíván; legyen ma, mint rendesen, vendégem, mielőtt a vasúthoz megy!”

— De ma csakugyan nem szabad a vonatot elmulasztanom; vannak nálam levelek az ispántól és — kisasszonyunktól, — tevé ravasz szemrehunyorítással hozzá. Meg volt róla győződve, hogy a dolgot csak sietteti, ha ma is bepillantást enged Eszternek Ilonka levelébe, mert sejtett valamit tartalmához; alkalma volt ugyanis leskelődni, midőn Ilonka a levelet társalgónéjának felolvasta.

És nem kellett-e Eszternek valami fontos titkot kifürkésznie? Mert Béla Ilonkát látta, ennyit tudott már. Nem adhatna-e ezen levél némi fölvilágosítást azon titokszerű éjjeli lovaglásra és Béla szomorúságára nézve? És visszautasíthatta volna-e az alkalmat, midőn annak szívében olvasható, ki arra van szánva, hogy oly közel álljon hozzá? Mit tehetnek róla a szegény halandók, hogy ők, miként az istenek, nem tudnak a távollevők szívében olvasni a levéltitok megsértése nélkül?

Maier kézi táskáját a támara helyezésére és Eszter nógatasára hement a szobában, hogy ebédig pihenhessen; s a rózsaszínű papíros, melyen Ilonka barátnéja számára legközelebbi élményeit leírta volt, csakhamar kiszabadult borítékából és kifejtetett.

Eszter bizonyára lelki furdalásokat érzendett vala, ha e levél olvasása által oly titkoknak jutott volna tudomására, melyek nem ő hozzá tartoznak; szerencsére azonban, nem kellett magának szemrehányásokat tennie. Minél tovább olvasott, annál inkább belejtathott azon gondolatba, hogy menye levelét olvassa.

A bevezetés után, mely röviden barátnéjának egy levelére vonatkozott, folytatta Ilonka, hogy ma sok érdekes beszélni valója van, valóságos kalandok. Mindenekelőtt is azt beszélte el, hogy Lilienberger Vilmos, ugyanaz, ki neki akkor még vőlegényül szánva volt, egy napon őt meglátogatta, és ajánlkozott vele lovas sétát tenni. Utóbbi időben maga is lovagolni tanult, és azért az ajánlatot szívesen elfogadta. Lilienberger maga számára a legtüzesebb lovat kérte, mert minden áron tetszeni akart neki. Ő rá nézve a lovaglás nagyon jól ment s eleinte Lilienbergerrel is. De alig hogy néhány száz lépésnyire távol voltak, Lilienberger lova különös ugrásokat kezdett tenni; Lilienberger akkor lova nyakába kapaszkodott, és keservesen jajgatott. Szeretett volna ugyan nevetni, ha maga is nem félt volna, lévén szintén lóháton; annyi azonban tökéletesen világos lett előtte, hogy Lilienbergert soha sem fogja szerethetni. Épen midőn Lilienberger a legnagyobb szorultságban volt, egy fiatal és csinos parasztleány jött az uton, ki Lilienberger lovának kantárszárát megragadta és azt megállította; de valahányszor ismét elbocsátotta még veszélyesebb ugrán-

dozásokat tett és végre levette ügyetlen rajtatlójét. Lilienberger szerencséjére jelentékeny sérülést nem vett, de nem mert többé a lóra ismét ráülni. Most tehát a csinos parasztlegénynek kellett őt visszakisérnie. Lilienberger utánuk bicegett. Az idegen legény, kivel csak magyarul beszélt, nem is úgy tetszett neki, mint ha parasztleány volna. Megkérdezte őt, hogy kicsoda és hová igyekszik? Azt válaszolta, hogy egy asszony, kit megnevezett, a vári pusztára küldte, lovat vásárolni; később kitűnt, hogy a ló ugyanaz volt, melyen épen ült, s azután őt kérdezte meg, hogy kicsoda, s midőn nevét megmondta, a legény kissé elpirult. — Továbbá folytatta Ilonka, atyjától másnap levelet kapott, hogy Lilienbergerrel semmi sem lesz a dologból, mert ez tulmerész vállalatokba bocsátkozott, s előbb utóbb meg fog bukni. Ezután következett egy holdvilágos éjnek leírása a pusztán; épen vacsora után az ablak mellett tilt, midőn az előtt furulyaszót hallott. Akkor kinézett, s azonnal ráismert a csinos parasztlegényre, ki röviddel ezelőtt a lovat elvitte volt. A furulyán való játéka nagyon tetszett neki és köszönetül egy pohár bort akart neki adatni; de alig hogy ezt megmondta, a legény elsiett az ablak mellől, feltűnt lovára s az éjben eltűnt. „De képzeld csak, kedves barátném, — így végződött a levél — az nem volt paraszt, hanem egy hitfelekeztettkbéli kereskedő a szomszéd faluból, és képzeld csak csodálkozásomat, midőn atyám tegnap azt jelentette ki előttem, hogy egy jó házból való fiatal ember kezemet megkérni fogja. Az, mint hallotta, nem nagyon művelt ugyan, hanem derék, vagyonos és jó gazda; s midőn teljes ártatlanságomban megkérdezém, hogy kicsoda azon fiatal ember, ugyanazon lovat és furulyást nevezte meg.”

(Vége köv.)

Sir Montefiore Mózes levele marokkói utjáról.

Tangier, dec. 18. 5624—1864.

Montefiore I. M. Esqu., az angol zsidó küldöttek londoni bizottmányának ezidei elnökének sat.

Tisztelt ur! Azon távsürgönyöm által, melyet f. hó 15-én ön-höz intéztem, már értesült arról, hogy a Mindenható küldetésemet kegyével gyámolította, úgy hogy biztos reményünk van célba vett ügyünk sikeres bevezetésére. Meg vagyok róla győződve, hogy nem csak azon testület (Board), melynek ön érdeműs elnöke, és melynek rokonszenve és összműködése engem ezen küldetés elvállalására bátorított, háláérzettel lesz Izrael Isrene iránt, ki annyira megáldotta törekvéseinket, hanem reményem, hogy ezen öröm és háláérzelmek gerjedni fognak összes hitorsosink szívében és lelkében is. Mult hó 30-án Madridból, és decemb. 7-én Sevilából kelt leveleim önnel a szükséges részleteket az említett napig közölték, és f. hó 15-én kelt távsürgönyöm alkalmasint önt azon terjedelmességgel, mely az ily közlemények által nyújtható, értesítette arról, hogy a Szaffi-ban letartóztatott szerencsétlen két egyén azonnal szabadon fog bocsátatni, mihelyt a szultán engedélye erre megérkezik, és hogy semmi kétség sincs abban, hogy a szultán, emberséges érzelmeitől indítatva, az angol és spanyol kormányok ohajtásait azonnal teljesíteni, és megszabadítandja a foglyokat, kiknek bűnössége mellett a legkisebb bizonyíték sem szól. De mindazáltal, hogy e küldetés főbb eredményei így már tudva vannak, mégis az egyes részletek némi megismertetése tán nem lesz felesleges; és valóban ezen tövös ügynél, utazásom kezdete óta oly számos egyén nyújtott segédkezet, hogy kötelességemet csak hézagosan teljesíteném, ha becses és nyájas szolgálataikért hálás elismerésemet, habár nem

teljesen megfelelő modorban is, ki nem fejezném. Kezdem tehát mindjárt azon állítással, hogy vigaszomra szolgált annak tudata, hogy Angolhonból való elutazásom előtti szombaton imák mondtattak el a zsinagógákban, szerkesztve a főt. londoni főrabbi dr Adler és főt. Barnett Abrahams által.

Örömmel térek vissza azon nyájas üdvözlésre, melylyel hit-sorsosimtól Doverben fogadtattunk, valamint az ottani szívélyes bucsuzás és utunk iránti szerencsekívánatra. Ön emlékezni fog arra, hogy Dovert mult hó 17-én kedden reggel hagytuk el és ugyan az éjjel Párisba értünk. Másnap, szerdán, jókor reggel a fővárost oda hagytuk, és ugyan ez éjjel Bordeaux-ba érkeztünk. Bordeaux-ban a következő napon, csütörtökön, az ut fáradalmait kipihentük, és pénteken 20-án onnan Bayonne-ba indultunk. A szombatot ott töltöttük, hogy képesek legyünk a következő reggelen átlépni a francia határokon, tovább egész Madridig utazandók. Nem tartom szükségesnek egyenkint nevezni meg mindazon egyéneket, kik Bayonne-ban legnagyobb szívélyességgel és előzékenységgel viseltettek irányunkban. Különös köszönettel mégis tartozunk a főt. főrabbinak, Leon uraknak és a község egyéb tagjainak. A szombati isteni tisztelet igen finnépélyes volt, és könnyen elképzelhetem magamnak a kegyeltes örömet, melylyel az ékesen szóló főrabbi és Bayonne községe veendi azon hirt, hogy forró imáik, melyeket ama szent napon templomukban küldetésünk sikeresítéseért az éghez intéztek, oly kegyesen meghallgattattak. Vasárnap, mult hó 22-én Bayonneból St. Sebastianba mentünk gyorskocsin, és ezen helyen az éjt is töltöttük. Hétfőn reggel, m. hó 23-án viradat előtt Sz. Sebastianból elmentünk, és az nap éjjel Burgosban hál-tunk; innen kedden, mult hó 24-én nagyon korán Madridba mentünk, mely városbn este érkezttünk, ugy hogy minekutána magunknak Bordeauxban egy napi pihenést engedttünk, Bayonneban pedig a szombatot töltöttük, Madridba a hatodik napon Londonból való elutazásunk után érkezttünk. Mind ezt azért említem, hogy a bizottmány (Board) megtudja, miszerint mi erőnkhez képest mindent elkövettünk, hogy a lehető legnagyobb gyorsasággal érhesstik el küldetésünk célját.

Megmondolján, hogy fontos tényezők, melyek az ügy szerencsés megoldására befolyhatnak, Madridban volnának megszereshetők, tanácsosnak véltem, ezen városban valamivel tovább időzui.

Megérkezésem utáni reggelen, szerdán m. hó 25-én az angol követségnél megjelenvén, ugyanaznap este kis jegyzéket kaptam Sir Crampton I. F. ő méltóságától, a madridi udvarnál levő követünköt melyben késznak nyilatkozott, engemet másnapon f. adni. M. hó 26-án ő méltóságát látogattam meg, ki igen nyájasan fogadott. Ugyanaz nap ő méltga Marquis Miraflores, spanyol miniszterelnöknek mutatott be, ki azon bátorító biztosítással kecsgetett, miszerint nincs többé okon aggodni azon, mintha jelenleg újabb lépések tétetni fognának Szaiffiban a letartóztatott szerencsétlen foglyok ellen; mely foglyok elleni eljárásra, mint nagy finnépélyességgel állítá, sem előítéletnek, sem roszakaratnak a vádlottak vallása miatt, befolyása nem volt, és a marquis ur késznak nyilatkozott arra, hogy a spanyol királyné ő felségénél számomra való egy magán kihallgatás szerencsésjéért közbejárand. Továbbá megígérte kérelmemre, hogy ajánló levelet adand Don Francisco Merry y Colon, spanyol ügyér urhoz Tangierben.

A spanyol királyné ő felsége a kihallgatást szombatra, m. hó 28-ára határozta, de későbbben, hétfőre, m. hó 30-ára napoltattott el. Tehát ezen a napon délután szerencsém volt — Sir Crampton I. F. ő méltóságának vezetése mellett — Spanyolország királynéja és király-férje (king-consort) ő felségeinek magánkihallgatáson bemutatni. Már jelenttem önnek, hogy mily

kegyelmes volt e fogadtatás, de hozzáadhatom még, hogy soha sem szünendek meg emlékemben tartani azon elégtültséget, melyet ezen érdekes alkalommal lelkemben éreztem. Én ő felségeiktől a legnagyobb udvariassággal és nyájassággal fogadtattam, és igen örvendeztetőleg hatott reám a királyfőérnek azon biztosítása, hogy ők minden vallás iránt tisztelettel viseltetnek; az ilyenmü érzelmeik általánosítása, az emberi nem polgárosodását és mívelődését hathatósan mozdíthatná elő. Azalatt hogy Madridban tartózkodtam, szerencsés voltam bevezettetni Tetnan herceg ő kegyességénél, Prim tbknál, néhány külföldi követnél, és más kitünő egyéneknél, kik közül sokan Tangierbe szóló levelekkel láttak el.

Minekutána Isten segélyével sikertült Madridban az említett ügyeket elvégezni, utitársaimmal e várost másnap, kedden december 1-én korán reggel elhagytam, és Sevilla felé utaztam, minthogy szándékom volt ajánló levelet átadni Don Antonio Merry-nek, ki orosz és porosz konzul Sevillában, és a tangieri spanyol ügyérnek apja. Vasuton mentünk Santa Cruz de Mudelába. Ezen helységben nincsenek szállodák, de Weisweiler urnak gyengéd figyelme gondoskodott arról, hogy a vasuti állomáson ágyaink és egyéb kényelmeink voltak. Szerdán, dec. 2-án Santa-Cruzból elindultunk, és gyorskocsin Andujarba mentttünk, mely helyre estve érkezttünk meg. Én annyira ki voltam merülve, hogy azon este tovább nem utazhattam, noha utitársaim, dr. Hodgkin és Guedalla ur, szives gondoskodásukban, hogy nekem Cordovában megfelelő nyughelyet biztosítsanak, éjfélig tovább folytatták utjokat ugyanazon gyorskocsin Andujarban szintén nincsenek vendégfogadók, de Weisweiler ur ajánlólevéllel látott el Fragneau Gyula urhoz, ki főmérnöke azon vasuti szakasznak, mely most Manzanares és Cordova közt készül. Ezen ur és kedves neje Samuel urat és engemet igen jól tartottak, és a legnagyobb szívélyességgel látának el a szükségességekkel. Örömmre szolgál, hogy így jóságukat elismervén csak alkalomra várok, hogy vendégszeretettiket viszonzhassam. Csütörtökön f. hó 3-án Andujarból elindultunk, és gyorskocsin Cordováig utaztunk, mely helyre éjjel körtül érkezttünk, és szombaton ott maradtunk. Vasárnap 6-án Cordovát elhagytuk gőzkocsin, és ugyanazon estén Sevilla-ba értttünk. Hétfőn, f. hó 7-én San Antonio Merry-nek átadtam az ajánlólevelet, melylyel megtiszteltetem. Don Antonio Merry szives volt engem levéllel ellátni fiához, Don Francesco Merry y Colon, spanyol ügyérhez Tangierben.

Kedden f. hó 8-án vasuton elmentttünk Sevillából és késő éjjel Cadixba értttünk.

Igen kellemetlenül érintett engem azon körülmény, hogy Cadixba érkezttünk nem találkozott közvetlen alkalom a Gibraltarba való átszállításra. Cadixba való érkezésem utáni napon betegeskedvén, ágyban kellett maradnom; de másnap csütörtökön, folyó hó 10-én szerencsésen — vagy inkább menynevei gondviseléséből — értesültem, hogy „Gorgone“ nevű francia gőzfregatte Cellier de Stainor kapitány parancsnoksága alatt, a kikötőben van, és azon éjjel egyenest Tangierba szándékozik. Egy percet sem mulasztottam el, hogy Stainor kapitányt megkeressem, miszerint nekem és utitársaimnak szép hajójára szállani megengedjen, mely kérésemet a legnagyobb udvariassággal teljesítette. A főkabinet és a legjobb hajóágyak (berths) rendelkezésünkre állítottak, és más tekintetekben is mind Stainor kapitány, mind tisztjei és körüllevői által a legnagyobb figyelembe részesítettttünk. Hálásan ismerem el ezen díjmentes és ránk nézve kényelmes szolgálatoikat. Stainor kapitány szives és értelmes tanácsára mi ágyainkba vonultunk még mielőtt a fregatte a kikötőt elhagyta volna, mi este 10 órakor történt, és másnap reggel öt órakor, pénteken f. hó 11-én

már azon örvendetes hirt vettük, hogy Tangierban horgonyt vetettünk.

Köztünk egyik sem szenvedett tengeri betegségben; de a mi sokkal fontosabb, én azáltal azon helyzetbe jutottam, hogy sokkal előbb, mintsem gyanítottam, küldetésem munkába vételéhez hozzáfoghattam, és a tangieri foglyok közvetlen felszabadítására, és kétségtelenül a Szaffiban letartóztatott foglyok ügyének könnyebbítésére közreműködhettem.

(Vége követk.)

LEVELEZÉSEK.

Vác, jan. 26.

Előbbeni rabbink, Neumann Adolf ő tisztelendőségének ma érkezett levele szerint egy francia társaság a jerusalemi pasa engedelmével Jerusálem környékén tudományos célból ásatásokat tett, s egyéb zsidó sírboltok mellett az utolsó zsidó királynő Ilona, s a példás jótékonyaságu zsidó hazafi Kalbe Zowna sírjára is akadtak. E sírboltok még igen jó karban vannak, és azonosságuk a jerusalemi zsidók által bizonyíttatik. A királynő hamvainál egy koronát is találtak.

A társaság a maradékok egy részét magával vinni akarta, de ez a zsidók erélyes tiltakozásánál fogva a pasa részéről megtiltatott. A sírokat a népesség legnagyobb részvéte mellett ismét rendbe hozták, a zsidó község által 8 napi gyász rendeltetett el s kadis mondatott.

r. l.

Tokaj, januar hó végén.

Nem lesz tán érdektelen e beces lapok olvasói előtt azon erkölcsöket és szokásokat ismerni, melyek még mai nap is, 1864-ben, községünkben, a Hegyalja fejében, a világhírű Tokajban, uralkodnak. Megkísértem ezenel e községnek rajzát adni.

E község e század elejétől fogva áll fen s a legújabb időkig a chassid elem volt benne majdnem kizárólag képviselve. Legújabb időben azonban lényeges változásokon ment keresztül; mindazáltal a zsinagógában divatozó szokások és imádságok még most is szefard ritusszerűek, mint annak előtte, mely szokás כתר által még csak koronáztatik. A korszellem, mely mindenütt a legstürbb sötétség rétegeibe is behatott, nálunk csak annyit eszközölt, hogy itt a chaszidot nem lehet többé ruhájáról megismerni. Dicsérettel említhető, hogy a szigorú orthodoxok itt türelmesek és békeség szeretők, s községünk a legjobb egyetértésnek örvend. Rabbink, egy agg férfi, noha nem chaszid, hanem szigorú orthodox, szintén tollerans, a miért is, és még annak folytán, mert híres talmodista, mindenki a legnagyobb tisztelettel viseltetik iránta.

E 100 tagból álló községben van 10—12 oly tag, kik hajlandók volnának rendes isteni tiszteletet s egyéb a korszellemnek megfelelő hasznos intézkedéseket létesíteni. Ezek azonban nem vehetik magukra, hogy ez által a községünkben eddig fenállott egyetértésnek és békeséges életnek gáncsot vessenek. Nehányan ezek közül voltak azok, kik 1857-ben, az akkori szolgabíró szigorú eljárása által támogatva, rendes iskolát életbe szőlítottak, s nem minden fáradság és időáldozat nélkül négy éven át jó sikerrel fen is tartottak. Sajnos azonban, hogy e kevés ember 1861-ben a sokaság rohamának ellen nem állhatott, s az iskolának vége lett. Azóta községünk többször kapott ugyan már felszólítást a hatóság részéről, hogy iskolát szervezzen, és m. évi december hóban erre vonatkozólag igen szigorú rendelet érkezett a nm. helytartóságtól a községhez. De ha a hatóság nem fog most is, mint először, hason erélylyel és akarattal parancsait osztani, s annak keresztülvitelére segédkezet nyújtani, — s ama kevesek mégis

magukra vállalják az iskola szervezését, ez csak a fenálló békeség áran történhetnék, csak meghasonlások idéztetnének elő általa, a nélkül, hogy célt érhetnének; mert ismeretes azon feláldozás és buzgóság, melylyel az orthodox zsidó minden ilyes üzserü intézkedésnek utjába vag.

Igen szánalomra méltó a mi „Chewra talmud-thorának“ vagy is inkább azon gyermekek, kik itt tanítanak. Ezeket ugyanis egy melamed oktatja, de csak is a héberben, mert ide csak szegény szülék gyermekei vagy épenséggel árvák járnak, holott pedig az iskolában valamennyi gyermek egyformán nyer oktatást. — Mindazáltal van itt két vizsgált tanító, kiknél a helybeli ifjuság egy része korszerű oktatást nyer. Különös dicsőtet érdemel W. tanító ur, ki néhány helybeli ut az alsó real-tantárgyakban igen szép sikerrel oktat. Ez érdem annál kittedőbb, mint-hogy helyben sem miféle iskola sincsen és 11—12 éves fiuk, kik a szülői ház elhagyására még nagyon fiatalok, Kassán két vizsgát igen szép eredménnyel tettek le.

Végül nem hagyhatom említés nélkül, hogy a kis-mártóni rabbi, Hildesheimer ur részéről a helybeli rabbihoz felszólítás érkezett, miszerint a m. évi dec. 30-iki bécsi sajtóperre vonatkozólag nyilatkoznék aziránt, hogy mit kelljen tulajdonképen egy orthodox zsidónak hinnie, hogy orthodox lehessen, s e végből egy ki nem töltött iv érkezett aláírás végett. Ha ezzel rabbiink egyik pártját a másik ellen haragra buzdítani szándékoznak, úgy akkor 1864-ben még igen szánandók vagyunk.*)

L. F.

Aradmegye, jan. 15.

Azon meggyőződésben, miszerint a t. szerkesztőség a hazai hitközségek kebelében előforduló minden haladást beces lapjában szivesen registrál, részemről is bátorodom ezen lap t. olvasóit megénkbeli hitsorsosaink haladó mozzanatairól is tudósítani.

Kiindulási pontom Simánd, és habár községünk csekély számu és jelentéktelennék tetsző is, az imént elmúlt hónapokban mindazáltal igen dicsőretre méltó tények fordultak benne el, melyek főkép a nevelészetü ügyre vonatkoznak.

Valamint hazánk számtalan más községében, ugy az itteni kétéosztályu iskola is hanyatlófélben volt, olyannyira, hogy már végfelbomlásához is közeledett, míg végre Dr. Löw elnökelete alatt új iskolai bizottmány alakult, mely minden balitéletől ment szellemmel és elszántsággal e fontos ügy elrendezéséhez, három-osztályu magyar-izraelita tanoda ujra szervezéséhez fogott.

Sok bajjal kellett a derék bizottmánynak megküzdnie az általános közöny, a község szegénysége, a balitéletek széles serege sat. mind utjába állott neki, ámde azért ama derék férfinval élén nem csüggedett s nem rettent vissza a számtalan akadályoktól, s jelenleg Simándon, hol a magyar elem főleg az izraeliták által képviseltetik, egy háromosztályu iskola teljes virágzásban áll.

A legfontosabb tekintetben, t. i. a tanítók választásában is, kedvezett a szerencse. Neumann Vilmos tanító urnak buzgalma s törekvése a legnagyobb dicsőretet érdemli, irodalmi és tanítói műveltsége által ezen intézet emelése és virágzására a legnagyobb tapintattal működik közre, úgy hogy a község várakozásait minden tekintetben még túlhaladja. Kohu Ferenc tanító ur sem marad hátra törekvésében, csak az a baj, hogy a magyar nyelvet

*) Sajnos ugyan, de a dolog csakugyan így van. Reméljük azonban, sőt erősen hiszszük is, miszerint egynehány izgága fel-forgatónak ebbeli törekvései, rabbiink ép értelmén és felvilágosodásán csakhamar hajótörést szenvedni fognak.

Szerk.

nem bírja, s így a magyar nyelvben való oktatás csak N. ur vállaira nehezedik. Neumann ur pedig oly fáradhatlanul dolgozik a tanoncok magyarosításán, hogy még a szentírás fordítását is magyar nyelven eszközözi.

Megyénk fővárosáról, Aradról jelenleg csak annyit jelentek, hogy az ottani reáltanító Kohn Zsigmond ur a m. helytartótanács leirata következtében az aradi izraelita főelemlis alreal tanoda igazgatójává neveztetett ki. E nagyérdemű hitközség ügyeiről későbbi leveleimben többet.

Alföldi.

Szill, jan. 18.

Engedje meg t. szerkesztő ur, hogy igénytelen soraim becses lapjának egy csekély kis részét elfoglalhassák.

Községünk 70—80 családfőt számlál, kiknek lekipásztora a nagytekintetti, tudós Kohn Ambrosius hitszónok ur, ki bő ismeretével, kedélyreható ékesszólásával a községnek valódi díszét képezi. A tanítás terén különös jártassággal bírván, a tanítót pártfogó s leereszkedő tanácsaival gyámolító atyaként kezeli a jelenleg csak 2 osztályú iskolánk szent ügyét oly ernyedetlen buzgalommal, miszerint remélhető, hogy böles kormányzata alatt az idő folytában mind iskolánk, mind pedig községünk virágzása teljességére jutand. Sokat tesz erre nézve még tudós Schlesinger S. orvos ur hathatós közreműködése is.

Anyagi tekintetben, tisztelt Weiss M. előljáró ur, Sohr E. s Kohn S. urak, mint a község megválasztott előljáró tagjai semmi áldozatot sem kimélnek, csak hogy az ifjuság minél célirányosabb neveltetésben részesüljön.

Veszl Ábrahám,
főelemlis tanító.

Vegyes hírek.

* * (A helyb. hitközségi előljáróság) dr. Rózsay J. urnál, akadémiai taggá lett megválasztatása alkalmából szintén küldöttségileg tisztelgett. A küldöttség nevében dr. Hauser ur magyar nyelven szónokolt. Kitérte, hogy említé fel dr. R. urnak eddig szerzett bokros érdemeit, s a többiek között azokat is, melyeket mint volt községi előljárósági tag és az izr. kórházi bizottmány elnöke magának szerzett. Egyidejűleg írásbeli üdvözlétet is nyújtott át, aláírva a község előljárói által.

* * (Weisz M. A. ur) a helyb. hitközségi előljáróság kebeléből kilépett.

* * (Főolvasás.) Az I. M. Egylet helyiségeiben a hó 6-án d. u. 5 órakor dr. Hirschler Ignác ur, a „szemüvegek-ről“ tartandó felolvasást.

— Az „Izr.-M.-Egylet“ által rendezett ingyeneledadások a magyar nyelvből f. hó 15-én veszik ismét kezdetüket. Ezen előadásokra, melyek kezdők és haladottak számára tartatnak, mindenki eljárhat, akár tagja az egyletnek, akár nem. Megkivántatik azonban, hogy a résztvenni óhajtok beiratás és belépti jeggyel való ellátás végett az egylet iródjában (ujtér 2. sz.) 12—1 óra között jelentkezzenek.

* * (A „P. N.“ aggódik.) A „P. N.“ azon — körülbelül harmadévvél pengetett — hirt említi fel, miszerint a magyarhoni izraeliták Pesten rabbi növelédt szándékoznak felállítani, s ezt azon lakonikus megjegyzéssel közli, hogy „roméljük, magyar alapon.“ Ne aggódjék a „P. N.“, igen jól tudják azt a magyarhoni izraeliták, mivel ta toznak ők a magyarságnak, ámbátor mások s egyebek közt a „P. N.“ is, nem igen látszanak tudni, hogy mi volna az ő kötelességük mi irántunk.

— (Dr. Schwimmer Ernest) pesti születésű hitrokonunk, ki eddig Bécs egyik kórodájában mint másod orvos működött, egy grófnő kíséretében Kairoba utazott.

* * (Főt. Faszli, n.-kanizsai főrabbi ur) e napokban Pesten járt, és pedig azért, hogy a pesti József-hengermalmat a husvéti liszt őrléhetése végett megvizsgálja. Feltűnő, hogy e végre F. főrabbi urnak N.-Kanizsáról Pestre kellett jönnie, a midőn a pesti községnek is van tisztelendő főrabbija?

* * (A „Jews Chronicle“ legközelebbi száma) terjedelmes cikket közöl a M. I. Egyletről, mely az Egylet eddigi működését kimerítően tárgyzván, arról igen dicsérően nyilatkozik. Magasztaló szavakkal kíséri az Egylet által már munkába vett magyar bibliafordítást és nagy elismeréssel nyilatkozik főt. Löw, Zipser és Steinhardt rabbi uraknak áldozatkészségéről, Mózes öt könyvének ingyenes fordításaért. Különös kitüntetéssel említi föl az egylet által utóbbi időben rendezett fölolvasásokat is, s erre vonatkozólag az egylet tisztelt alelnökének dr. Pollák Henrik urnak, e lapokban is közölt jeles meguyító beszédjének végett köszönetet mond. A zsidó hitfelekezeti érdektől lapoknak ezen „Times“-a tehát más szemüvegen át nézi és méltányolja az egylet törekvését egyik tisztelt bécsi lapársunknál, a mely pedig rendesen nagy nyájasságot és bártárságot tettet.

* * (Héber lapok.) Nem lesz tán érdektelen olvasóinknak tudni, hogy jelenleg öt héber nyelven írott hirlap létezik, melyek mindannyian igen jelentékeny olvasó körrel bírnak; ezen öt hirlap a következő: „Hamagid“ (Hiradó) megjelenik Poroszhonban, Lyck városában. „Hamehaszer“ (hírnök) megj. Lembergben; „Hakarmel“ (Karmel) megj. Wilnában; „Hamelic“ (tolmács) megj. Odessában; „Halebanon“ (Lybanon) megj. Jerusálemben. Az első kettő igen érdekes leveleket közöl helyb. Kohn Salamon urtól — ki e lapoknak pesti rendes levelezője — a degesztáni zsidókat illetőleg, hol az állittatik, hogy ezek az elvesztett 10 törzs ivadékai volnának. Az erre vonatkozó adatokat Kurnak Lévi Csorni József, Ázsiában tartozkodó hitrokonunk szolgáltatja.

— Cohen ur, a francia államtanácsnál másodrendű auditor december 14-ről szóló császári rendelet értelmében első rendűvé neveztetett ki.

— (Cremieux) mint már közöltük, mult év végén Konstantinápolyban néhány hétig időzött. Ezen alkalommal többnemű megtiszteltetésben részesült. Minden szombaton más-más zsinagógába volt hivatalos. A lengyel zsidók templomában egy szegény fiúnak körülmetélési komája lett, igérvén egy-száz arad, hogy e kis embernek jövőjéről gondoskodni fog. Eljárt továbbá az osztrák és orosz zsidók templomába is. Cremieux, mint a párisi „Alliance Israelite Universelle“ mostani elnöke, azon volt, hogy a hirneves izraelitákat összehívja, és azokat az „Alliance“ számára megnyerje, és egy helybeli comitét is alakított Camondo A. B. ur elnöklete alatt. A török kormány legkitűnőbb férfiai is nagy tisztelekre méltatták. December 5-én tiszteletére nagy ebéd rendeztetett, Ali pasa, külügyminiszter által, melyben még Fuad pasa, Musztafa pasa, Kiamil pasa, Szafet pasa, Ethem pasa és sok más magas hivatalnok vett részt; szintugy de Bonnières a francia követség első titkára, Outrey, első tolmács, Marquis de Ploëuc, a török bank igazgatója és Stewart ur, a bank gondnoka.

— (Két pályanyertes.) Cahen Mayer és Leven Manuel urak, zsidó orvostudorok Párisban december 28-án a francia tudományos akadémiának évi nagygyűlésében az Institut de France által mint pályanyertesek díjaztattak meg egy élettani (physiologiai) kérdés megfejtése miatt.

— (Mendelssohn-ünnepély Lipcsében.) Valamint minden évben, ugy ez idén is a lipcsei „Verein zur Förderung geistiger Interessen im Judenthume“ f.-hó 4-én Mendelssohn Mózes emlékét méltó módon ünnepelte, mely ünnepélyre válagatott, nem csak zsidó körökhöz tartozó közönség jelent meg. Az ünnepély sulypontját dr. Goldschmid urnak szellemdus előadása képezte „Mendelssohnnak Lessinghez való barátságos viszonyának mélyebb pszichologiai okairól.“ E beszéd után, mely körülbelül egy óráig tartott, Lessing „Böles Náthánjából“ több jelenet, valamint dr. Rapoport által Lembergől beküldött költemény szavaltatott el, melylyel a megható ünnepély bezáródott. (Nz.)

— (A chinai zsidókról). Mint az Arch. isr. értesítenek, Simon ur, a francia kormány követe Chinában, a chinai zsidókat illetőleg többnemű instructiót kapott. Az Alliance isr. univ. a követ urhoz következő sorokat intézett :

D. ur a chinai zsidókról több érdekes adatot küldött nekünk be (l. a M. I. m. évi 48-ik számát. Szerk.) melyeket ön szivességének köszön, s egyuttal önnek azon szeretetreméltó ajánlatáról értesít, miszerint azon okmányokat, melyeket ez ügyre vonatkozólag gyűjtött, nekünk beküldeni szives lesz. Szükségtelennek tartjuk kijelenteni, hogy az e folytán okozott költséget örömezt magunkra vállaljuk, s hogy ön iránt a legnagyobb hálaérzettel lekötelezve leszünk. Gaubil és Domengo egyházi atyák a legelsőek voltak, kik a khai-fog-foni zsidókról némi tudósítást hoztak, későbbben a londoni térítő-társaság Shangaiban további nyomozásokat tett, mintán két chinai embert a keresztyénségnek megnyert. Azonban a térítők tudósításai igen ingatagok, ki nem merítők és olykor hitelt nem érdemlők s mindenesetre jelentékeny hasznót idézend elő az, ha oly elfogulatlan ember, mint ön, az előbbi adatokat ellenőrzését magára vállalná. Engedje tehát meg, hogy önhöz fordulhassunk, ki oly felvilágosodott szellem mellett, oly különösen kedvező helyzetben van, hogy ez ügy iránt fölvilágosítást szerezhessen magának. Bátorkodunk tehát ön elé néhány kérdést tenni, melyeknek megoldása legkevésbé sem oly csekély horderejű, minőnek egyelőre látszhatnak.

A térítők egy pentateuch-féle könyvről szólanak, mely a khai-fog-foni zsinagóga szent szekrényében őriztetnék, melyet e község a 17-ik század közepe táján egy rhingiai mohamedanustól megvett volna, a ki annak idejében egy cantoni zsidótól kapta volna. Mózes első könyvének végén, mint állítják héber szavakkal vegyített és héber betűkkel írott perzsiai nyelvű jegyzék van, mely e példány időkoráról felvilágosítást nyújt. Ha ezen pentateuch még léteznék, nem eszközölhetné-e, hogy a genesis utolsó soraiból pontos hasonmást készítsenek, s nekünk azt beküldjék?

Gaubil atya levelében prófétai iratokról is van szó, melyeket „Kafoutala“-nak neveznek. Nem szerezhetne-e ezen könyvek egyik lapjáról is ily pontos hasonmást? Vagy nem lehetne-e ezen könyvek egyikét megvenni? Igen lekötelezne, ha költségünkre ilyent megszerzene.

Végül még azon kérelmet bátorkodunk kockáztatni, miszerint a khai-fog-foni zsidók legműveltejeivel összeköttetésbe sziveskedjék tenni magát, hogy a következő kérdésekre választ nyerheszünk :

1) Mely időben telepedtek le a zsidók Chinában? Mint értesülünk a k—i zsinagóga felirat van, mely erre nézve felvilágosítást ad. Talán kaphatnók annak másolatát. 2) Micsoda könyvek azok általában, melyeket a k—i község bir? 3) Mennyi és miféle ünnep- és böjtnapjai vannak a zsidóknak Chinában? Melyik naptár szerint számíttatnak azok? Mennyi ideig tart minden ünnepük? 4) Hogyan határozzák meg Chinában a pünkösdi ünnepét, s mely naptól kezdve számítják a hét hetet husvét és pünkösdi közt?

5) A holdjulás napját minden hóban a hold láthatóvá válásától fogva számítják-e, vagy van-e nekik erre nézve határozott számításuk? 6) Melyik aera szerint rendezik a chinai zsidók időszámításukat? 7) Mikor kezdődik és mikor végződik Chinában gregoriani időszámítás szerint az esztendő, mely a nyugati zsidókra nézve 1863 iki september hó 14-én kezdődött, és 1864-iki sept. 30-án végződni fog? 8) Az ünnepeket napnyugattól napnyugatig tartják-e, ugy hogy pl. a szombat péntek estéjén kezdődik és szombat este végződik? 9) A gyermekek születésük után hányadik napon metéltetnek körül? A térítők állítják, hogy ez a bibliának nyilvános parancsolata ellenére, csak egy hónappal születésük után történik. 10) Tartózkodnak-e bizonyos állatok husától; és mely állatokat nem esznek? 11) Mi módon ölik meg azon állatokat, mely táplálékukul szolgál. 12) Meg van-e engedve náluk a húst vajjal és tejjel elkészíteni? 13) Szokásos-e náluk imaszijakat hordozni, mint a nyugoti zsidóknál és magukra veszik-e ezeket a reggeli imáunál? 14) Vannak-e némely emlékezéseik szent, biblia utáni férfiakról? Hogy hijják e szent férfiakat? 15) Nem lehetne-e imakönyveik egyik példányát kapni? 16) Nem talál-e a chinai irodalomban némi nyomokat a chinai zsidókról? Nem lehetne-e erre nézve valamely chinai nagy földirati lexiconban „Khai-fog-fon“ felirat alatt némi felvilágosítást szerezni? 17) Micsoda nevet viselnek a zsidók Chinában, és hogy nevezik őket a chinaiak? 18) Vannak-e az ottani zsidók közt egyének, kik a héberben jártasak? Ezen esetben szerencséseknak éreznők magunkat velük állandó összeköttetésbe léphetni. Bátorkodunk e végből önnek egy héber okiratot beküldeni, melyet a chinai héber tudósoknak aláterjeszteni sziveskedjék. 19) Sziveskedjék a pentateuch első öt versét héber nyelven magának felolvastatni s a kiejtést pontosan francia betűkkel leírni. — A legtöbb sulyt azonban arra fektetjük, hogy az ottani zsidók történetéről felvilágosítást nyerjünk. Ezen fáradságával a tudományok, különösen pedig az emberi nem egyik részének története iránt igen nagy érdemeket szerzend magának. — Halánkról, ugy tartjuk, nem szükséges önt különösen biztosítanunk.

Szerkesztői levelezés.

Hecht Ignác urnak V. Palotán és Jurberger Mór urnak Bonyhádon. Vettük önöknek becses cikkeit, sajnálattunkra azonban nem használhatjuk, mert mint mai számunkból láthatják, hason kimerítő és alapos cáfolat már előbb is kezitnkhez érkezett.

... nek. Dicsérjük a törekvést, örvendünk a haladásnak, de most még korán volna. Egyébként várjuk a többit.

K. F. urnak, Vág-Ujhelyt. Az önök tanítványai igen derék gyerekek és megérdemlik a dicséretet. Tiszt. W. J. főrabbi urnak kitaratást kívánunk az elismerésre méltó törekvése nézve, s mindenek előtt fogadja honfui benső üdvözlésünket.

T. B. J. urnak, B. Gyulán. A beküldött mutatóvanyon nem tudtunk még eligazodni; az egésznek szellemét kell ismerntünk; a többiért fogadja köszönetünket.

ö-nek, Keszthely. Az ünnepelt, tiszteletre méltó aggastyánra vonatkozó áldásos kívánatait mi is szivtünk mélyéből osztjuk.

g— Miskolc. Boesánatot kértünk, de a hiba tudtunkon kívül történt. Különbben reméljük a minél előbb leendő találkozást.

K. M. urnak Győr. Nem értjük; a lap innen rendesen küldetik; a számokat különben utánpótoltuk. F—d urtól előfizetés nem érkezett.